

Słuch mowny-co to takiego?

W procesie komunikowania się ważną rolę odgrywa odbiór informacji za pomocą słuchu. Odbiór mowy jest równie istotny jak jej nadawanie. Im bardziej sprawne uszy tym lepsza wymowa oraz ułatwiona nauka pisania i czytania. Oprócz słuchu fizjologicznego, który pozwala nam słyszeć, odbierać określone fale dźwiękowe niezwykle ważny słuch mowny, dzięki któremu możemy odbierać i nadawać dźwięki jako mowę. Słuch mowny tworzą trzy rodzaje słuchu: fonemowy, fonetyczny i prozodyczny. Słuch fonemowy to umiejętność rozróżniania najmniejszych elementów składowych wyrazów, czyli fonemów. Słuch fonetyczny z kolei to zdolność rozróżniania różnych wymówień głoski-dźwięki niemu, wiemy ,że dana głoska, np. [s] wymawiana międzyzębowo jest wymawiana nieprawidłowo. Słuch prozodyczny natomiast związany jest z elementami prozodycznymi mowy, jak np. wyróżnianiem akcentu, tonu wysokiego, niskiego, odpowiednią intonacją.

Zaburzenia słuchu fonemowego i fonetycznego powodują różne rodzaje wad wymowy; pierwszy rodzaj deficytu zastępowanie głosek, drugi- ich deformację.

Zaburzenia słuchu fonematycznego utrudniają rozumienie mowy, są przyczyną wadliwej wymowy fonemów, co uwidacznia się w czytaniu i pisaniu. Przy niedokształceniu słuchu fonemowego dziecko może:

- nie rozróżniać głosek dźwięcznych i bezdźwięcznych , ustnych i nosowych, zamieniać syczące na szumiące,
- mieć problemy ze zrozumieniem poleceń słownych,
- zniekształcać wyrazy podczas pisania z pamięci lub ze słuchu,
- spotkać się z trudnościami podczas czytania całych wyrazów, a następnie zdań,
- mieć problemy z nauką wierszy czy języka obcego

Przy całkowitym braku słuchu fonemowego mowa nie jest w ogóle rozróżniana.

Ćwiczenia słuchowe rozpoczynamy od zabaw, których podstawą jest słych fizyczny i muzyczny, dopiero później przechodzimy do ćwiczeń słuchu fonetycznego, odpowiednio stopniując trudności. Dzieci 3, 4 – letnie ćwiczą rozpoznawanie naturalnych dźwięków otoczenia i porównują je ze sobą. Mogą również wyodrębnić wyrazy w zdaniu. 4, 5 – latki – wyodrębniają sylaby otwarte w wyrazach. Z dziećmi pięcioletnimi ćwiczymy wyodrębnianie głosek w wyrazie, naśladowanie zasłyszanych głosów i ich porównywanie. U dzieci 6 – letnich wprowadza się pojęcie głoski, ćwiczymy więc z nimi wyróżnianie głosek w wyrazie.

- Na początek może to być prosta zabawa w słuchanie dźwięków. Dziecko z zamkniętymi oczami słucha otaczających je dźwięków, najpierw są to dźwięki dochodzące z otoczenia (odgłos idącej osoby, tykanie zegara, jadące samochody,

padający deszcz, gotująca się woda, odgłos dartej papieru, wysypujących się klocków itp.).

- Później wprowadza się dźwięki specjalnie wytwarzane do tej zabawy. Do wytwarzania tych dźwięków możemy użyć np. naczyń kuchennych, szklanek, drewna. Dziecko zapoznaje się z nimi mając otwarte oczy, po czym odwraca się lub zamyka oczy i próbuje zidentyfikować dźwięk.
- Inną formą tej zabawy dla dzieci, które znają instrumenty muzyczne, może być rozpoznawanie instrumentów po dźwięku .
- Jeśli w zabawie bierze udział większa ilość dzieci można bawić się w rozpoznawanie dzieci po głosie. Odgadujący zamyka oczy, a wyznaczone dziecko woła go po imieniu, zadaniem stojącego jest wskazanie tego, kto go wołał.
- Rozróżnianie natężenia dźwięku, długości jego trwania, wysokości i tempa, to także przykład zabaw słuchowych. Dzieci odgadują, który dźwięk jest: głośny – cichy, krótki – długi, szybki – wolny? Naśladowanie dźwięków, jakie wydają pojazdy, zwierzęta, różne przedmioty także ćwiczy słuch mowny.
- Do ćwiczeń rozwijających słuch fonematyczny należą również ćwiczenia rytmizujące polegają one na odtwarzaniu usłyszanego rytmu. Można go wyklaskać, wytupać, ale można również odtworzyć za pomocą znaków graficznych. Można do tego wykorzystać klocki, papierowe kółeczka itp.

Ze starszymi dziećmi można przeprowadzać już ćwiczenia, które przygotowują je do nauki czytania i pisania. Będą to ćwiczenia polegające na analizie i syntezie wyrazów.

- Wyróżnianie wyrazów w zdaniu, np. prosimy dziecko o pokolorowanie takiej ilości serduszek , ile usłyszy wyrazów w zdaniu.

- Wyróżnianie sylab w wyrazie, najlepiej za pomocą klaskania lub tupania(jedna sylaba- jedno klaśnięcie, tupnięcie)
- Wyróżnianie głosek w wyrazach- najpierw na początku wyrazu, potem na końcu i w środku.
- Wymyślanie rymujących się wyrazów
- Układanie kilku wyrazów w kolejności od najkrótszego do najdłuższego
- Słuchanie wierszy, w których występuje jak najwięcej wyrazów dźwiękonaśladowczych .Można też wymyślać zabawy np. „ Zajączek Szarak spaceruje na skraju lasu. Nagle...Co usłyszał zając na spacerze. Postaraj się naśladować te odgłosy i dźwięki;

- bocian-kle, kle,

- dzięcioł-puk puk,

- rowerzysta-dzyń, dzyń,

- traktor- tr, tr,

- żabka-kum, kum

- Dobieranie w pary wyrazów, które różnią się tylko jedną głoską (koza- kosa, mama- dama, tata- data, rak – mak, laska – maska.)
- Zakreślanie zieloną kredką wyrazów, które "syczą", a czerwoną, tych, które "szumią"
- Rysowanie przedmiotów z daną głoską (zaczynających się ,kończących, lub mających w środku)
- Tworzenie nowego wyrazu z pierwszych głosek przedmiotów przedstawionych na obrazkach, np. Sowa – Ul – Mak (sum), Rak – Osa – Kot (rok).
- Segregowanie obrazków według par głosek, np. s-sz, c-cz, d-t, w-f (grupowanie według początkowej głoski wyrazu).
- Odróżnianie mowy prawidłowej od nieprawidłowej, np. wymawiamy szereg wyrazów zaczynających się na [sz] lub [s], dziecko klaszcze, gdy usłyszy błąd, np. „safa” zamiast „szafa”.
- Wymawianie wyrazów z np. sylabą „ta” na końcu wyrazu np. tata, lata, mata itp.
- Dzielenie na sylaby imion dzieci / na początku łatwych/.
- Wyszukiwanie imion dwu- i trzysylabowych
- Zabawa w lokalizację dźwięków, np. „ Gdzie jest owieczka”- zawiąż na oczach dziecka chusteczkę, okręć je dwa razy niech idzie za głosem dzwoneczka „zawieszonoego na szyi „owieczki

Magdalena Grajner-Łukawska

